

รายงานการวิจัยเรื่อง

“การมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาชนบท”

บทนำ

ปัจจุบันนี้ ปัญหาเรื่องการนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุดในการพัฒนาประเทศ กำลังเป็นเรื่องที่สำคัญที่ถูกนำมาพิจารณาอยู่เสมอ การนำเอาประชากรมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศก็ถือว่าเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างหนึ่ง แต่เท่าที่เป็นมาในสตรีนักจะถูกทอดทิ้ง ไม่ค่อยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมและประเพณีของไทยที่สืบทอดมาแต่โบราณ เชื่อว่าสตรียังค้อยกว่าชายและไม่สามารถปฏิบัติงานบางอย่างได้ทัดเทียมชาย โดยเฉพาะในชนบท สตรีมีโอกาสได้รับการศึกษาที่น้อยกว่าชายและในการประกอบอาชีพบางอย่าง สตรียังได้ค่าจ้างต่ำกว่าชาย เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๑๘ ซึ่งถือว่าเป็นปีสตรีสากล เป็นที่น่ายินดีว่า บทบาทและความสามารถของสตรีได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณา ประเทศต่างๆ ได้ตระหนักถึง ความสำคัญของสตรีและนักวิชาการพัฒนาชนบททั่วโลกก็ยอมรับว่า สตรีเป็นทรัพยากรที่สำคัญอันหนึ่งที่จะช่วยทำให้การพัฒนาประเทศไทยได้ผลดียิ่งขึ้น

จากสถิติล่าสุดของกองทะเบียน กรมการปกครอง ประชากรของประเทศไทยมีประมาณ ๕๐ ล้านคน และประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรเป็นสตรี จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศจะได้ออกมามากน้อยเพียงไรนั้นส่วนหนึ่งย่อมเกิดจากพลังความสามารถของ สตรีสนับสนุนอยู่ โดยข้อเท็จจริงแล้วสตรีในปัจจุบันมีความสามารถหลายๆ ด้านที่ทัดเทียมกับบุรุษ แต่ยังไม่ได้รับโอกาสในการที่จะแสดงความสามารถ ทั้งนี้เพราะสังคมยังมีความเชื่อว่าสตรีควรเป็นเพียงช่างทำหลังเท่านั้น ฉะนั้น หากสามารถทำให้ความนึกคิดดังกล่าวหมดไปแล้ว ประเทศชาติก็จะได้ทรัพยากรกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาช่วยในการเร่งรัดพัฒนาประเทศให้รุกหน้าได้ด้อยทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเต็มที่

จากข้อเท็จจริงในค่านโครงสร้างของประชากรของประเทศ ที่มีสตรีเป็น
 ึ่งหนึ่งของประชากรของประเทศและเป็นกำลังสำคัญของชาติ สมควรจะหาทางส่งเสริม
 ให้สตรีเข้าร่วมในการพัฒนาสังคม เพื่อสวัสดิภาพของครอบครัวและชุมชนของตน ผู้วิจัยมี
 ความสนใจเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมและบทบาทสตรีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริม
 สตรีชนบทให้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครอง
 อันจะนำไปสู่การปรับปรุงตนเอง ความเป็นอยู่ของครอบครัว และการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะ
 ส่งผลต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยรวม จึงน่าจะไ้มีการศึกษา
 ถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีไทยในค่านต่างๆ เพื่อประโยชน์ใน
 การหาทางขจัดปัญหาหรือสาเหตุเหล่านั้น และสนับสนุนให้สตรีเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนา
 ประเทศมากยิ่งขึ้น

ความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาในสังคมไทยแต่ครั้ง เดิมมักเน้นเป้าหมายของการพัฒนาที่มุ่งมากกว่าสตรี เนื่องจากถูกมองว่าเป็นเพศที่มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบน้อยกว่าบุรุษ
 งานในความรับผิดชอบของสตรีควรเป็นงานที่อยู่ภายในสังคมวงแคบๆ เช่น มีหน้าที่ใน
 ฐานะผู้รับผิดชอบงานบ้านเรือนในครอบครัวมากกว่าที่จะเป็นผู้ที่มีบทบาทและความ
 สามารถในสังคมภายนอกครอบครัว ส่วนบุรุษได้รับการอบรมเฉพาะนิสัยแค่อนแค่ออก
 ให้เตรียมพร้อมที่จะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้นำในบ้านและในสังคมเป็นข้าง
 เท้าหน้าและสตรีเป็นข้างเท้าหลัง การพัฒนาสตรีจึงเดิมจึงถูกมองข้ามไป และมีได้เน้น
 เป็นเป้าหมายที่สำคัญ

ในสังคมปัจจุบันภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปมากและ
 รวดเร็ว สตรีเริ่มมีบทบาทและส่วนร่วมที่เด่นชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาททางเศรษฐกิจ
 ของสตรีนั้นนับได้ว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการหารายได้จุนเจือครอบครัว ดังนั้นจะ
 เห็นว่าสตรีมีบทบาทในการทำงานเคียงคู่ไม่น้อยกว่าบุรุษ ทั้งในค่านการประกอบอาชีพ

เศรษฐกิจของครอบครัว สังคม และบทบาทในด้านการเมือง การปกครอง สตรีได้เริ่มเข้าสู่บทบาทในองค์กรต่างๆ ทางสังคมเด่นชัดมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีในสังคมเมือง

เมื่อเราหันมาพิจารณาถึงสตรีไทยในชนบท ถึงแม้ว่าสังคมชนบทจะมีโอกาสได้รับผลกระทบด้านความเปลี่ยนแปลงจากสังคมเมืองอย่างมากมาโดยจริง คำถามหนึ่งที่เกิดขึ้นก็คือแล้วบทบาทฐานะของสตรีในชนบทเล่ามีความเปลี่ยนแปลงไปเหมือนดังเช่นสตรีในเมืองหรือไม่ หรือยังคงไว้ซึ่งทระนนะเดิม ในการมองบทบาทหน้าที่และความสามารถแบบที่มีชีวิตจำกัดอยู่เช่นเดิม มีข้อสังเกตประการหนึ่งที่ได้ชี้ชัดในสังคมไทยว่า บทบาทของสตรีในชนบทนั้น นอกจากจะมีหน้าที่ในด้านการเลี้ยงดูบุตร ดูแลบ้านเรือนและครอบครัวแล้ว สตรีไทยในชนบทยังมีบทบาทในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการผลิตด้วย โดยเฉพาะสังคมชนบทไทยซึ่งมีลักษณะอาชีพที่สำคัญคือ เกษตรกรรมสตรีไทยในชนบทจึงเป็นส่วนประกอบสำคัญของทรัพยากรกำลังคนอันเป็นปัจจัยการผลิตในทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างเต็มความสามารถ

ถ้าเราหันมาพิจารณาบทบาทและการมีส่วนร่วมของสตรีชนบทในทางสังคมอื่นๆ จะพบว่าบทบาทและการมีส่วนร่วมของสตรีในชนบทยังมีอัตราการมีบทบาทและการมีส่วนร่วมในระดับต่ำมาก สตรีชนบทส่วนใหญ่ไม่เคยมีโอกาที่จะเข้าร่วมในการวางแผนโครงการพัฒนาของหมู่บ้านเลย ดังนั้นระดับการมีส่วนร่วมและบทบาทของสตรีในทางสังคมส่วนใหญ่จึงเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในลักษณะที่เกิดจากการระดมขององค์กรที่เป็นทางการต่างๆ ในลักษณะผู้ตามมากกว่าบทบาทและการมีส่วนร่วมสำคัญในทางสังคมของสตรีชนบทที่พบมักจะเป็นการมีส่วนร่วมทางานศาสนาประเพณี และหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนทางสังคมแก่กุลบุตรกุลธิดา (กรมการพัฒนาชุมชน : ๒๕๒๔ : ๒๓)

ส่วนบทบาทและการมีส่วนร่วมของสตรีชนบทในทางการเมืองและการปกครองเช่น การดำรงตำแหน่งทางด้านการบริหาร การสมัครรับเลือกตั้ง และการ

เข้าร่วมเป็นกรรมการในระดับท้องถิ่นจะพบว่าบทบาทและการมีส่วนร่วมของสตรีไม่ว่าจะเป็นชนบทหรือเมืองยังอยู่ในขั้นต่ำมาก (ไพรัตน์ : ๒๕๒๕ : ๘๒)

สำหรับกิจกรรมพัฒนาสตรีในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ามีการส่งเสริมในด้านสถานภาพบทบาท และความสามารถด้านต่างๆ อยู่เสมอ จะเห็นว่ามีหน่วยงานหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชนที่มีกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาสตรีในรูปแบบต่างๆ อยู่เสมอ สิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวนำเข้าสู่การพัฒนาสตรีได้แค่ไหนอย่างไร ย่อมประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ หลายประการที่ต้องเอื้ออำนวยกัน การศึกษาต่อไปนี้จะเป็นผลของความพยายามที่จะเข้าใจบทบาทและการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สาเหตุหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมพัฒนาสตรี โดยมุ่งหวังว่าข้อมูลจากการศึกษานี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานวางแผนพัฒนาสตรีชนบท ตลอดจนการกำหนดมาตรการสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนามากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการศึกษาไว้ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาลักษณะต่างๆ ไปในเรื่อง บทบาท สถานภาพ และการมีส่วนร่วมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของสตรีชนบทโดยเฉพาะในเขตพื้นที่ชนบทภาคจน
๒. เพื่อศึกษาถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีชนบทในกิจกรรมพัฒนาสตรี
 ๑. เพื่อศึกษาทรรศนะของสตรีชนบทต่อกิจกรรมพัฒนาสตรีที่ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนจัดดำเนินการขึ้น
 ๔. เพื่อทราบแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้การดำเนินงานพัฒนากิจกรรมและบทบาทของสตรีได้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
 ๕. เพื่อทราบผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อันเนื่องมาจากการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาสตรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผลคาดหวังที่จะได้รับจากการวิจัย มีดังนี้คือ

๑. ทำให้ทราบสาเหตุหรือปัจจัยต่างๆ ที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมพัฒนาสตรี
๒. ทำให้สามารถหาวิธีการแก้ไขที่ตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม
๓. ผลการวิจัยนี้จะเป็นข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชนที่ดำเนินการพัฒนาสตรี
๔. ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปประกอบการพิจารณาวางแผนและดำเนินการพัฒนาสตรีชนบทของหน่วยงานต่างๆ เช่นกรมการพัฒนาชุมชน สภาสังคมสงเคราะห์ สภาสตรีแห่งชาติ ฯลฯ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาชนบทเขตพื้นที่ยากจน จึงได้กำหนดที่จะศึกษาข้อมูลจากสตรีชนบทในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ชนบทยากจนตามแผนงานการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และเป็นเขตพื้นที่ที่มีกิจกรรมการพัฒนาสตรีจากหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชนเข้าไปดำเนินการจัดตั้งและกำหนดกิจกรรมต่างๆ แล้ว โดยจะหาคำตอบจากประชากรตัวอย่างที่เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี เช่นเป็นสมาชิกกลุ่มกรรมการบริหาร กรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้านหรือตำบล กับสตรีอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งไม่เคยมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมใดๆ กับกิจกรรมพัฒนาสตรีต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนของคนเลย

เหตุผลหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดการตัดสินใจจะแตกต่างกัน ดังนั้น Reeder จึงได้รวบรวมกลุ่มของปัจจัยที่จะมีผลต่อการกระทำของมนุษย์ และได้แยกรูปแบบของการแสดงออก ซึ่งการกระทำทางสังคม (Forms of social action) ของมนุษย์ออกเป็น ๔ รูปแบบ คือ

ก. ความคิดเห็น (opinion) หมายถึงการแสดงทัศนคติให้ปรากฏ เช่น ในรูปของการพูดหรือการเขียน ความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความรู้ที่เขาได้รับ

ข. อารมณ์หรือความรู้สึก (sentiments) หมายถึงความรู้สึกหรืออารมณ์ที่บุคคลมีต่อบางสิ่งบางอย่างที่อยู่รอบๆ ตัวเอง ซึ่งจะมีทั้งความรู้สึกที่ดีและไม่ดี อาจจะแสดงออกมาทางสีหน้าท่าทางเมื่อคิดหรือพูดถึงสิ่งหนึ่ง เช่น ความรู้สึกต่อต้านสิ่งใดสิ่งหนึ่งและเมื่อเขาพบสิ่งนั้น เขาจะเกิดอารมณ์หรือรู้สึกโกรธและไม่พอใจสิ่งนั้น

ค. การคาดคะเนพฤติกรรม (Hypothetical action) คือแนวโน้มนำของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมตามที่เขาจะแสดงพฤติกรรมเขาจะพิจารณาถึงผลดีผลเสียของการที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นก่อน ถ้าพฤติกรรมที่เขาจะแสดงออกไปจะได้ผลเสียมากกว่าผลดีเขาก็จะไม่ทำ

ง. พฤติกรรมที่แสดงออก (Gross behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกจริงๆ หลังจากผ่านขั้นตอนของการคาดคะเนพฤติกรรมของบุคคลนั้นๆ แล้ว

นอกจากนั้น Reeder ได้อธิบายถึงเหตุผลในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคลว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ซึ่งเรียกว่า ความเชื่อหรือความไม่เชื่อ (Beliefs and Disbeliefs) มิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง เหตุผลในการกระทำของบุคคลที่ Reeder กล่าวคือ

ปัจจัยทั้งหก (Full Factors)

๑. เป้าประสงค์ (goals) คือ กิจกรรม วัตถุประสงค์ คุณลักษณะ ความเชื่อ ความรู้ กิจกรรม หรือสภาพความเป็นอยู่ที่บุคคลปรารถนาและต้องการหรือไม่ต้องการ และผู้กระทำพยายามหลีกเลี่ยง ผู้กระทำอาจต้องการเพื่อตนเองหรือใช้

เป็นเครื่องมือหรือวิธีการที่จะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติหรือเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงเป้าหมายอื่นๆ

๒. ความเชื่อ (belief orientation) คือ การรับรู้หรือความเข้าใจ (ความคิด ความรู้) ของแต่ละบุคคลหรือของกลุ่มต่อสิ่งที่เกิดขึ้นและลักษณะของสิ่งต่างๆ พฤติกรรมของสิ่งต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน และความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ความรู้ที่ผู้กระทำเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการเลือกกระทำทางสังคม ในการกระทำทางสังคมใดๆ ย่อมต้องอาศัยความเชื่ออยู่ควบเสมอ

๓. ค่านิยม (value) คือ ความเชื่อในสิ่งที่ควรจะเป็นสิ่งที่ผู้กระทำรับรู้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของวิถีทางในการดำเนินชีวิตของเขา ความเชื่อในสิ่งต่างๆ เช่น ระบบความเชื่อ หัสนคติ พฤติกรรม คุณลักษณะ กิจกรรมงานสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ผู้กระทำเชื่อว่าวิถีปฏิบัติบางอย่าง เป็นสิ่งที่ตัวเองหรือสังคมเห็นคิเห็นชอบสมควรที่จะยึดถือปฏิบัติมากกว่าวิถีปฏิบัติอย่างอื่น ค่านิยมของผู้กระทำทางสังคมจะแสดงออกทางทัศนคติและพฤติกรรมของผู้กระทำทุกรูปแบบ ดังนั้น ค่านิยมจึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการกระทำทางสังคมในกรณีนี้ทำให้ผู้กระทำกระทำไปตามค่านิยมของเขา

๔. นิสัยและขนบธรรมเนียม (habit and customs) คือ แบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้แล้วสืบต่อกันมาด้วยประเพณี และถ้ามีการละเมิดก็จะถูกบังคับด้วยการที่สังคมไม่เห็นชอบด้วย ไม่มีทางอนุมัติหรือลงโทษอย่างเด็ดขาดจากรัฐหรือลงโทษอย่างเด็ดขาดจากรัฐหรือควมทกกฎหมายในการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้กระทำทางสังคม ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากแบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้แล้ว

ปัจจัยผลักดัน (Push Factors)

๕. ความคาดหวัง (expectation) คือ การรับรู้ของผู้กระทำทางสังคมว่าผู้อื่น บุคคล กลุ่ม หรือสังคมโดยทั่วไปอยากให้เขาเชื่อ รู้สึก หรือประพฤติปฏิบัติ

อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะภายใต้สถานการณ์นั้น ความคาดหวังประกอบด้วย สิ่ง
ที่ผู้กระทำคิดว่าเขาควรเชื่อ รู้สึก และประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ผู้อื่นต้องการ ดังนั้นใน
การตัดสินใจกระทำพฤติกรรมของบุคคลส่วนหนึ่งก็ขึ้นอยู่กับความคาดหวังของบุคคลอื่น
ด้วย

๖. ข้อผูกพัน (*commitment*) คือ สิ่งที่ผู้กระทำเชื่อว่าเขาผูกพัน
ที่จะต้องกระทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้นๆ ไม่ว่าในอดีตหรือปัจจุบัน เขาจะต้อง
เคร่งครัดต่อประเด็นปัญหาที่เขาเกี่ยวข้องโดยตรงหรือโดยทางอ้อม ผู้กระทำจะต้อง
ทำตามข้อสัญญาที่ได้ให้ไว้กับผู้อื่น ถึงแม้ว่าผู้กระทำอาจจะชอบกระทำอย่างอื่น ซึ่งเขา
ก็มีอิสระพอที่จะเลือกกระทำใดก็ตาม เขาก็จะไม่ทำข้อผูกพันจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
และการกระทำทางสังคม เพราะผู้กระทำตั้งใจที่จะกระทำสิ่งนั้นๆ เนื่องจากเขารู้สึกว่า
เขามีข้อผูกพันที่จะต้องทำ

๗. การบังคับ (*forces*) คือ ความเชื่อที่อยู่ในใจของผู้กระทำว่าเขา
ถูกกำหนดให้ตัดสินใจหรือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่เขารู้สึกว่าไม่มีทางเลือก
อื่นๆ เหลืออยู่ นอกจากจะต้องประพฤติปฏิบัติตามปัจจัยการบังคับจะเป็นตัวที่ช่วยกระตุ้น
ให้ผู้กระทำตัดสินใจได้เร็วขึ้น เพราะในขณะที่ผู้กระทำตั้งใจที่จะกระทำสิ่งต่างๆ นั้น
เขาอาจจะยังไม่แน่ใจว่าจะกระทำพฤติกรรมนั้นหรือไม่ แต่เมื่อมีการบังคับผู้กระทำ
ก็รู้ว่าไม่มีทางเลือกอื่นๆ เหลืออยู่ นอกจากตัดสินใจกระทำพฤติกรรมนั้น ดังนั้น การ
บังคับจึงมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจและการกระทำทางสังคม ผู้กระทำมักมีความ
โน้มน้าวใจที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเมื่อเขาถูกบังคับให้ทำ

ปัจจัยสนับสนุน (*Able Factors*)

๘. โอกาส (*opportunity*) คือ ความเชื่อของผู้กระทำที่มีต่อสถานการณ์หรือข้อกำหนดและทางเลือกที่มีอยู่ โอกาสจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการ
กระทำของบุคคลผู้กระทำมักจะตัดสินใจเข้าร่วมในการกระทำทางสังคม เมื่อเขา
พิจารณาแล้วเห็นว่าภายใต้สถานการณ์นั้น โอกาสเปิดให้เขาเลือกกระทำได้ ดังนั้น

การที่ผู้กระทำตัดสินใจและเลือกกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงขึ้นอยู่กับ
และลักษณะของโอกาสที่มีในสถานการณ์นั้น

๘. ความสามารถ (ability) คือ การรับรู้ของผู้กระทำเกี่ยวกับ
พลังหรือความสามารถของเขาในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนกระทั่งสามารถบรรลุความ
สำเร็จได้ภายใต้สถานการณ์นั้น การที่ผู้กระทำตระหนักถึงความสามารถของเขานั้นจะ
นำไปสู่การตัดสินใจและการกระทำทางสังคม เพราะเขารู้ว่าตัดสินใจกระทำไป
แล้ว เขามีความสามารถที่จะกระทำได้นั่นเอง โดยทั่วไปการกระทำพฤติกรรมใดๆ
นั้น บุคคลจะพิจารณาความสามารถของตนเองเสียก่อน

๑๐. การสนับสนุน (support) คือ การช่วยเหลือหรือการกีดกัน
ซึ่งผู้กระทำเชื่อว่า เขากำลังได้รับหรือคาดว่าจะได้รับจากผู้อื่นในรูปแบบต่างๆ ซึ่ง
ตัวเขาเองจะเป็นผู้เลือก ดังนั้นผู้กระทำมีความโน้มเอียงที่จะตัดสินใจ และกระทำ
พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อผู้กระทำคาดว่าจะได้รับการสนับสนุนจากผู้อื่นการสนับสนุน
จึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกระทำทางสังคม

ปัจจัยทั้ง ๑๐ ประการดังกล่าวเป็นปัจจัยที่ Reeder เชื่อว่าเป็นกลุ่ม
ของเหตุผล (Relevant clusters of factors) ของการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด
ของมนุษย์กล่าวคือ การที่บุคคลจะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นย่อมมีเหตุผลในการกระทำแฝง
อยู่ทั้งสิ้น และเหตุผลดังกล่าวก็มีได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่จะประกอบ
ด้วยกลุ่มของเหตุผลหลายประการ ซึ่งอาจจะเหมือนกันหรือแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้
เลือกใช้ปัจจัยบางประการในการตัดสินใจในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคล เพื่อ
อธิบายเหตุผลในการตัดสินใจเขาไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี ได้แก่ เป้าประสงค์
ความเชื่อ ความคาดหวัง ข้อผูกพัน การบังคับ โอกาส ความสามารถ และการ
สนับสนุน การที่ไม่นำปัจจัยทั้ง ๑๐ ประการมาใช้ทดสอบเพราะว่าปัจจัยบางตัวไม่
สามารถนำมาใช้กับเรื่องที่ทำการศึกษาได้ เช่น นิสัยและชนบทธรรมเนียม ส่วนค่านิยม
มีระดับตอนการวัดที่ยากซับซ้อน และต้องใช้เวลานาน มิฉะนั้นสิ่งที่ไม่อาจจะไม่
ตรงกับความเป็นจริง จึงได้ตัดค่านิยมออกไป

สมมติฐาน

๑. คุณลักษณะพื้นฐานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี คุณลักษณะพื้นฐาน ได้แก่ อายุ สถานภาพการสมรส ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ในหมู่บ้าน ความสามารถในการอ่านและเขียนภาษาไทย ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

๒. สถานการณ์เป็นปัจจัยตัวหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี สถานการณ์ ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระยะเวลาในการประกอบอาชีพหลัก และระดับการครองชีพ

๓. การศึกษาคือสื่อสารเป็นปัจจัยตัวหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี การศึกษาคือสื่อสาร ได้แก่ การไปในตัวจังหวัด การฟังวิทยุ การอ่านหนังสือพิมพ์และการเข้ารับการฝึกอบรม

๔. ปัจจัยทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ความคาดหวังของผู้อื่น ความผูกพัน การบังคับ ความรู้ ความชำนาญ กำลังเงิน เวลา และการสนับสนุนจากผู้อื่น

๕. ปัจจัยทางจิตวิทยาสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี ปัจจัยทางจิตวิทยาสังคม ได้แก่ ความพอใจต่อโครงการพัฒนาสตรี การแสดงความคิดเห็นในการวางโครงการพัฒนาสตรี

วิธีการและอุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรีของสตรีชนบท ดังนั้น หน่วยที่ทำการวิเคราะห์ (unit of analysis) สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ สตรีชนบท เพราะฉะนั้นประชากรที่จะเป็นตัวอย่างแบบสอบถามจึงได้แก่ สตรีชนบทที่มีอายุระหว่าง ๑๕ - ๔๕ ปี ผู้วิจัยได้

ทำการสัมภาษณ์สตรีทุกคนที่อยู่ในช่วงอายุดังกล่าวรวมทั้งสิ้น ๓๕๕ คน ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตัวอย่างในช่วงระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย การที่ผู้วิจัยได้ตัดสินใจสัมภาษณ์สตรีที่มีอายุระหว่าง ๑๕ - ๕๕ ปี ก็ด้วยเหตุผลที่ว่าสตรีชนบทในวัยดังกล่าวเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยที่มีความกระตือรือร้นมีความคล่องตัวในการดำเนินกิจกรรมเพื่อครอบครัวและชุมชนมากกว่าสตรีในวัยอื่นๆ มีแนวโน้มที่จะยอมรับสิ่งใหม่ๆ ใ้ได้ง่ายกว่า

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วยการแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาจากแนวความคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจสังคมของสตรี ปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการได้ข้อมูลใช้ในการสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามแบ่งเป็น ๕ ตอน คือ

- ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทสตรีในชีวิตประจำวัน
- ตอนที่ ๓ ข้อมูลเกี่ยวกับระบบครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับสตรี
- ตอนที่ ๔ ข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว
- ตอนที่ ๕ ข้อมูลเกี่ยวกับระคับการครองชีพ
- ตอนที่ ๖ ข้อมูลเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร
- ตอนที่ ๗ ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมพัฒนาสตรี
- ตอนที่ ๘ ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติต่อกิจกรรมพัฒนาสตรี
- ตอนที่ ๙ ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุผลของการยอมรับหรือขัดขวางกิจกรรมพัฒนาสตรี

การทดสอบแบบสอบถาม

การทดสอบแบบสอบถามได้ดำเนินการที่ หมู่บ้านหนองยาว ตำบลเมืองเดช อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่นอกกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาแต่มีสภาพความเป็นอยู่และวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับหมู่บ้านซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ที่จะทำการศึกษาค้นคว้าความเป็นอยู่และวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับหมู่บ้านซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบแบบสอบถามด้วยวิธีการ test re-test กับกลุ่มตัวอย่างในเขตหมู่บ้านหนองยาว จำนวน ๒๐ ราย เมื่อสัมภาษณ์ประชากรตัวอย่างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ปรึกษากับพนักงานสัมภาษณ์ถึงปัญหาที่ค้นพบในแบบสอบถาม ปรากฏว่าแบบสอบถามบางตอนจำเป็นต้องแก้ไขการใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมและอีก ๓ อาทิตย์ต่อมาจึงได้นำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเดียวกันอีกครั้งหนึ่ง แต่ใช้พนักงานสัมภาษณ์คนละชุดกับการทดสอบแบบสอบถามครั้งแรก ทั้งนี้เพื่อที่จะหาความเชื่อถือได้ของแบบสอบถามส่วนการหาค่าความเที่ยงตรง (validity) นั้น ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ และนำไปตรวจสอบจากแบบสอบถามที่เคยมีผู้วิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วจึงนำไปสัมภาษณ์สตรีชนบท การเก็บรวบรวมข้อมูลได้รวบรวมข้อมูลตามแบบสอบถามในประเด็นการมีส่วนร่วมและบทบาทต่างๆ ของสตรีชนบท โดยเฉพาะในแง่ของการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลัก และเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์สตรีทั้งประเภทที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรีมาแล้ว และที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรีเลย สามารถรวบรวมข้อมูลจากประชากรที่เป็นตัวอย่างได้ทั้งสิ้น ๓๕๕ ราย โดยแยกเป็น สตรีในหมู่บ้านสร้างแก้ว ตำบลโพธิ์ไทร อำเภอพิบูลย์มังสาหาร จำนวน ๕๐ ราย สตรีในหมู่บ้านเปือย ตำบลเปือย อำเภออำนาจเจริญ จำนวน ๑๒๒ ราย และสตรีในหมู่บ้านโนนสว่าง ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จำนวน ๑๕๓ ราย แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์กัน นอกจากนี้การศึกษายังใช้วิธีการสังเกตการณ์ตลอดจนแนวทางวิเคราะห์แบบการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณไปด้วย โดยพนักงานสัมภาษณ์จำนวน ๑๐ คน ซึ่งมีความคุ้นเคยและมีภูมิสำเนาอยู่ในท้องถิ่นนั้นเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์

การตรวจแบบสอบถาม

เมื่อได้แบบสอบถามกลับมาเรียบร้อยแล้ว ผู้ดำเนินการวิจัยได้นำมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ ซึ่งได้ข้อมูลมา ๓๕๕ ชุด ที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. ร้อยละ (Percentage) เป็นระเบียบวิธีการทางสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบอย่างหนึ่ง ซึ่งบางครั้งไม่สามารถที่จะวัดพฤติกรรมทัศนคติได้ หรือคุณลักษณะบางอย่างได้โดยตรง แต่อาจจะคิดเป็นร้อยละได้โดยการประมาณจากตัวอย่างหรือข้อมูลที่มีอยู่ การใช้ร้อยละก็เพื่อดูการกระจายของตัวแปรและเพื่อนำเสนอข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมวดหมู่ของตัวแปร

๒. การทดสอบไค-สแควร์ (Chi-Square Techniques) เป็นระเบียบวิธีทางสถิติ ที่ใช้ทดสอบความเป็นอิสระ (Test of Independences) และทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ (Test of Statistical of Significance) ในการวิจัยครั้งนี้ระดับการวัดของตัวแปร (Level of Measurement) เป็นนามสเกล (nominal scale) และอันดับสเกล (ordinal scale) และข้อมูลที่รวบรวมมานั้น สามารถที่จะจำแนกคุณสมบัติของประชากรออกได้สองทาง ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้ระเบียบวิธีการทางสถิติประเภทไค-สแควร์ เพื่อดูความเป็นอิสระของตัวแปรตามในสมมติฐานของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

สูตรทั่วไปของไค-สแควร์

$$x^2 = \frac{\sum (O-E)^2}{E}$$

เมื่อ O = ค่าของข้อมูลที่รวบรวมได้ (observed value)

E = ค่าของข้อมูลที่คาดว่าจะเป็น (expected value)

$E = \frac{r \cdot k}{N}$ หมายความว่าค่าจำนวนใด ๆ จากผลคูณของแต่ละแถว
 แถว (row) และแต่ละค่า k สกัมภ์ (Column)
 หารด้วยจำนวนทั้งหมด

ในการแปลความหมายของค่าไค-สแควร์ เพื่อทราบว่าผลต่างจะมีนัย
 สำคัญหรือไม่ ต้องอาศัยค่าไค-สแควร์ ที่ระดับความมีนัยสำคัญต่างๆ และในการดู
 จากตารางนั้นจะต้องหาค่าชั้นแห่งความเป็นอิสระ (degree of freedom)
 ด้วย โดยการใช้สูตร

$$d.f = (r-1)(k-1)$$

ข้อจำกัดในการใช้ไค-สแควร์ เพื่อทดสอบสมมติฐาน มีดังนี้

๑. จำนวนของประชากรหรือตัวอย่างในแต่ละเซลล์จะต้องมีค่าไม่ต่ำกว่า ๕ และจำนวนของประชากรไม่น้อยกว่า ๓๐
๒. ค่าไค-สแควร์ จะไม่สามารถบอกทิศทางหรือระดับความสัมพันธ์ได้
๓. แกมมา (gamma) เป็นระเบียบวิธีการทางสถิติที่ใช้สำหรับหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ๒ ตัว และสามารถบอกทิศทางขนาดของความสัมพันธ์ของตัวแปรได้ โดยข้อมูลนั้นมีลักษณะเป็น Row by column สำหรับเหตุผลในการเลือกใช้สถิติประเภทนี้ เนื่องจากความถี่ของข้อมูลมีลักษณะการกระจายแบบปกติ (normal distribution) ผู้วิจัยจึงใช้สถิติประเภทแกมมา เพื่อทราบขนาดและทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปร

สูตร $\text{Gamma} = \frac{CP - IP}{CP + IP}$

เมื่อ CP = Consistent pair

IP = Inconsistent pair

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ การค้นหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมพัฒนาสตรีในเขตพื้นที่ชนบทภาคจน จังหวัดอุบลราชธานี จากข้อจำกัดทางด้านเวลาและประมาณ ทำให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ต้องทำเพียง ๓ หมู่บ้านเท่านั้น คือ หมู่ที่ ๑๔ บ้านโนนสว่าง ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม หมู่ที่ ๑๐ บ้านสร้างแก้ว ตำบลโพธิ์ไทร อำเภอพิบูลย์รักษ์ และหมู่ที่ ๑๐ บ้านเปือย ตำบลเปือย อำเภออำนาจเจริญ การคัดเลือกบ้านหมู่บ้านตัวอย่างเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ หมู่บ้านทั้ง ๓ แห่งนี้เป็นที่ตั้งของศูนย์บริการชุมชนในชนบท และศูนย์เหล่านี้จะเป็นศูนย์กลางขององค์การต่างๆ ที่มุ่งนำทรัพยากรทั้งจากภายในและภายนอกหมู่บ้านมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อให้สตรีมีบทบาทมากขึ้นในกิจกรรม เพื่อการพัฒนาตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาครอบครัวและชุมชนต่อไป วัตถุประสงค์สำคัญของศูนย์บริการชุมชนในชนบท คือ การเพิ่มรายได้และปรับปรุงคุณภาพชีวิตของสตรีในชนบท

ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรีของสตรีในชนบท วัดจากการที่สตรีชนบทเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ รวมทั้งสิ้น ๔ กลุ่ม คือ (๑) กิจกรรมของกลุ่มสตรีแม่บ้าน (๒) กิจกรรมของกลุ่มหอผ้า (๓) กิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต (๔) กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน และกิจกรรมที่กระทำในแต่ละกลุ่ม ได้แก่ การเป็นสมาชิก การเข้าร่วมประชุม การสนับสนุนด้านการเงิน การสนับสนุนด้านเวลาการเป็นกรรมการ

ปัจจัยที่นำมาใช้อธิบายการมีส่วนร่วมของสตรี ได้แก่ ปัจจัยทางด้านคุณลักษณะพื้นฐาน ปัจจัยทางด้านการศึกษา ศีลธรรม ปัจจัยทางด้านสถานการณ ปัจจัยทางด้านสังคม และปัจจัยทางด้านจิตวิทยาสังคม รวมเป็นตัวแปรอิสระทั้งสิ้น ๒๔ ตัว

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามและขอความร่วมมือจากกรมการพัฒนาชุมชนพัฒนาชุมชนจังหวัดและอำเภอท้องที่ในการสัมภาษณ์สตรีชนบทเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลทั่วไป สตรีที่ได้รับการสัมภาษณ์เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๓๔๔ คน จากข้อมูลที่ได้รับมาได้เมื่อ

วิเคราะห์แล้วพอจะสรุปได้ดังนี้

สตรีไทยในชนบทมีความตระหนักในบทบาทของตนต่อชุมชน โดยเฉพาะทำนบและหมู่บ้านที่ตนอาศัยอยู่ โดยเห็นว่าตนเองควรมีหน้าที่ช่วยกันพัฒนาบำรุงชุมชนในรูปแบบต่างๆ ตามแต่หน่วยงานต่างๆ หรือผู้นำชุมชนจะขอความร่วมมือ และนอกจากนี้สตรีในชนบทเองยังมีความสนใจและสามารถให้คำตอบว่า ในชุมชนของตนนั้นมีปัญหาค่าใช้จ่ายบางอย่างหรือไม่ก็ตามก็ยังพบว่า สตรีไทยในชนบทส่วนใหญ่ไม่เคยมีโอกาสดำเนินมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนต่างๆ เช่น ร่วมวางโครงการพัฒนาใดๆ เลย ดังนั้นระดับการมีส่วนร่วมและบทบาทของสตรีไทยในชนบทในบางสังคมส่วนใหญ่จึงเป็นผู้มีส่วนร่วมในลักษณะที่เกิดจากการระดมขององค์กรที่เป็นทางการต่างๆ ในลักษณะผู้ตามมากกว่าบทบาทและการมีส่วนร่วมสำคัญในทางสังคมของสตรีในชนบทที่พบได้แก่ การมีส่วนร่วมในการทำงานศาสนาประเพณี และหน้าที่อบรมสั่งสอนทางสังคมแก่ลูกอนุภรรยา เพื่อให้อาจเข้าไปใช้ชีวิตในสังคมมากกว่า

อย่างไรก็ตามจากการวิเคราะห์แบบสอบถามทั้ง ๓๕๕ ชุด พบว่าสตรีไทยมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตในระบบครอบครัวชนบท ในฐานะผู้มีส่วนร่วมทางบ้านแรงงาน และจากผลการศึกษาในที่นี้ สตรีไทยในชนบทมีการตื่นตัวมากขึ้น ในเรื่องของการประกอบอาชีพพิเศษเพื่อนำรายได้มาช่วยเหลือครอบครัว และต้องการคำแนะนำและการฝึกอบรมจากหน่วยงานของทางการในเรื่องที่เกี่ยวกับการปรับปรุงระดับความเป็นอยู่ในครอบครัวให้ดีขึ้นในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะในการหารายได้เพิ่มเติมจากการทำงานพิเศษต่างๆ เพื่อนำรายได้มาเลี้ยงดูครอบครัวอีกแรงหนึ่ง ฉะนั้นพื้นฐานของการพัฒนาสตรีไทยในชนบทจึงควรเริ่มต้นที่การพัฒนาสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวในชนบทก่อนเป็นสำคัญ

๑. ลักษณะทั่วไป

สถานภาพและบทบาทของสตรีไทยในชนบทยังคงเป็นตามแนวทางที่เป็นอยู่ในอดีต สตรีไทยในชนบทยังมีการศึกษาแต่เพียงแค่วัฒนศึกษาภาคบังคับ (ชั้นประถม

ปีที่ ๔) บทบาทของสตรีไทยมีความสำคัญต่อครอบครัว โดยเฉพาะในการปฏิบัติหน้าที่แม่บ้านและการเลี้ยงดูบุตร

ในค่านิยมความเป็นอยู่ของครอบครัว จากแบบสอบถามสามารถสรุปได้ว่าระดับความเป็นอยู่ปานกลาง อาชีพส่วนใหญ่คือ ทำนาและรับจ้าง ครอบครัวส่วนใหญ่มีลูกเฉลี่ย ๓ - ๔ คน

การวางแผนครอบครัวในชนบทเริ่มเป็นที่รู้จัก แม้ว่าสตรียังมารับบริการน้อย แต่ถ้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยายามหาวิธีการกระตุ้นหรือประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความเข้าใจมากขึ้น สตรีก็จะมารับบริการเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอนในอนาคต

๒. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี

การค้นหปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในกิจกรรมพัฒนาสตรีปรากฏผลดังนี้คือ

อายุเป็นปัจจัยทางค่านิยมลักษณะเพียงประการเดียวเท่านั้น ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรี และโครงการฝึกอบรมสำหรับสตรีพบว่า เป็นปัจจัยทางค่านิยมการติดต่อสื่อสารที่สำคัญที่สุดต่อการมีส่วนร่วมของสตรีชนบทในกิจกรรมพัฒนาสตรี ระดับการครองชีพเป็นปัจจัยทางค่านิยมสถานการณ ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสตรี

สตรีชนบทที่คาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรีก็มีความโน้มเอียงที่จะเข้าไปร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรีมากยิ่งขึ้น การคาดหวังการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี สตรีชนบทที่มีความรู้และทักษะในการทำงานกับกลุ่มจะเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรีมากขึ้น เพราะการที่สตรีมีความรู้ย่อมทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองยิ่งขึ้น

ผลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สามารถสรุปแนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัย หรือสาเหตุที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางสังคม ได้ดังนี้

๑. ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลหลายคน ซึ่งแต่ละคนก็จะมีเหตุผลในการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำ
๒. บุคคลหรือองค์การจะตัดสินใจหรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มเหตุผลซึ่งผู้ตัดสินใจเองได้คิดว่ามันสอดคล้องหรือตรงกับความต้องการของเขาในสถานการณ์นั้นๆ
 ๓. เหตุผลบางประการอาจจะสนับสนุนการตัดสินใจ และเหตุผลบางประการอาจจะคัดค้านการตัดสินใจ
 ๔. ปัจจัยหรือเหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจเองตระหนักหรือให้น้ำหนักที่แตกต่างกันในการเลือกเหตุผล หรือปัจจัยที่จะมาอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
 ๕. เหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจนั้นไม่ไช่มาจากเหตุผลใด เหตุผลหนึ่งหรือทั้งหมดก็เป็นกลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนั้น
 ๖. ในการตัดสินใจ กลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้นๆ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทุกโอกาส
 ๗. กลุ่มของปัจจัยหรือเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมนั้นย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงได้
 ๘. สำหรับกรณีเฉพาะอย่างภายใต้การกระทำทางสังคมจะมีบ่อยครั้งที่จะมีทางเลือกสองหรือสามทาง เพื่อที่จะสนองตอบต่อสถานการณ์นั้น
 ๙. ผู้กระทำหรือผู้ตัดสินใจอาจจะเลือกทางเลือกโดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล
 ๑๐. เหตุผลที่จะตัดสินใจสามารถที่จะเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกเลือกแล้ว

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า มีปัจจัยหลายประการที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาชนบท และจากผลการศึกษานี้ อาจจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการพัฒนาสตรีในชนบทในแง่ของการส่งเสริมให้สตรี ได้เข้ามามีบทบาทและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทดังนี้

๑. การพัฒนาชนบทจะต้องนำสตรีเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งแต่ระดับวางแผนไปจนถึงระดับปฏิบัติการ เนื่องจากการพัฒนาชนบทเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมรวม จึงต้องให้สตรีมีบทบาทในแผนรวมด้วย ในขณะที่เดียวกันจะต้องส่งเสริมความรู้ให้สตรีชนบทเข้าใจในสิทธิ ความเสมอภาค และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ตลอดจน กังนันั้นควรจะได้มีการจัดตั้งองค์สตรีในระดับหมู่บ้าน เพื่อเปิดโอกาสให้สตรีชนบทได้เข้าเป็นสมาชิก ในขณะเดียวกันก็เป็นช่องทางที่จะเข้ามาสู่สถานะที่เอื้ออำนวยต่อการแสดงออกในรูปของความคิดเห็น และการกระทำที่มีผลต่อกิจกรรมและสมาชิกมากกว่าเดิมที่เคยเป็นอยู่ ปัจจุบันนี้ เรายังขาดองค์สตรีที่จะให้สตรีได้เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในการกระทำ

๒. ควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มต่างๆ อย่างชัดเจน วัตถุประสงค์ของกลุ่มเป็นสิ่งจูงใจสตรีชนบทให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม สตรีชนบทจะเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ โดยพิจารณาวัตถุประสงค์ของกลุ่ม เมื่อสตรีชนบทเห็นว่ากลุ่มนั้นจะให้ประโยชน์แก่ตัวของเขาเอง เขาก็จะเข้าไปร่วมอย่างแข็งขัน ตัวอย่างเช่น กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกได้กู้ยืมเงินไปลงทุนเพื่อประกอบอาชีพ หรือช่วยสงเคราะห์สมาชิกที่ได้รับความเดือดร้อน เป็นต้น การแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มย่อมเป็นสิ่งจูงใจให้สตรีเข้ามาร่วมในกิจกรรมของกลุ่มมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการใช้วิธีการกระตุ้นให้สตรีเกิดความสนใจในกิจกรรมของกลุ่มและเข้ามามีส่วนร่วมในระยะเริ่มแรก

ก่อตั้งกลุ่ม อีกทั้งพยายามสนับสนุนให้มีกิจกรรมต่อเนื่อง หลังจากมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มและทำการฝึกอบรมแล้ว จะต้องพยายามให้กลุ่มมีกิจกรรมต่อเนื่อง เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้สมาชิกรวมกัน และส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีบทบาทและการมีส่วนร่วมในกลุ่มตลอดไป และช่วยทำให้การดำเนินงานของกลุ่มไม่หยุดชะงัก เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสตรี ควรให้สตรีชนบท ตระหนักถึงประโยชน์ของกลุ่มที่จัดตั้งขึ้น เมื่อสตรีมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากกลุ่มเป็นอย่างดีแล้ว สตรีชนบทก็เต็มใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ ซึ่งอาจจะแสดงออกในรูปของการสนับสนุนด้านแรงงาน สนับสนุนด้านการเงิน การเข้าร่วมประชุม หรือเป็นกรรมการบริหารของกลุ่ม

๓. ความคาดหวังของสมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้านหรือญาติ ผู้นำท้องถิ่น และข้าราชการมีบทบาทสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาชนบท สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพราะเธอรู้สึกว่าจะได้รับการคาดหวังหรือสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้านหรือญาติ ผู้นำท้องถิ่น พัฒนาการ และข้าราชการอื่น ๆ บุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้ให้ความรู้และข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท ผลสะท้อนของความคาดหวังและการสนับสนุน สามารถอธิบายได้ในแง่ของความเกรงใจและกำลังใจ สตรีชนบทได้รับความรู้และข่าวสารต่างๆ จากบุคคลเหล่านี้ เมื่อบุคคลเหล่านี้ขอร้องให้เข้าไปร่วมในกิจกรรมของชุมชน สตรีชนบทจะรู้สึกเกรงใจ ไม่กล้าหลีกเลี่ยงแต่จะทำตามความคาดหวังของบุคคลเหล่านั้น ดังนั้น ระบอบการมีส่วนร่วมและบทบาทของสตรีชนบทในทางสังคมส่วนใหญ่ จึงเป็นผู้มีส่วนร่วมในลักษณะที่เกิดจากการระดมและในลักษณะผู้ตาม การมีส่วนร่วมของสตรีชนบทในลักษณะนี้ จึงไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจ หากเกิดขึ้นจากความเกรงใจในการดำเนินการกิจกรรมในรูปแบบของการรวมกลุ่มนั้น สตรีชนบทที่เข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้นมักมีความไม่มั่นใจ เกิดความกลัวว่าการดำเนินการกิจกรรมของกลุ่มจะประสบความล้มเหลว ในกรณีเช่นนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องให้กำลังใจแก่สตรีชนบท ให้ความช่วยเหลือทางความรู้ อุปกรณ์ และทางด้านการวิชาการต่างๆ ซึ่งจะทำให้สตรีชนบทเกิดความมั่นใจ ในขณะที่เดียวกันสตรีเหล่านี้มีความ

ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนสูงขึ้น โครงการพัฒนาต่างๆ เกี่ยวกับสตรีควรจะเริ่มจากสิ่งที่ชุมชนมีอยู่ อาทิเช่น วัสดุอุปกรณ์ องค์กร และผู้นำ เริ่มจากโครงการเล็กและง่าย ๆ ซึ่งสตรีสามารถทำได้เอง โดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐบาลหรือเอกชน ถ้าสตรีชนบททำโครงการสำเร็จดูลงไปด้วยดี พวกเขาจะมีความมั่นใจ และเกิดความศรัทธาที่จะทำโครงการอื่นๆ ต่อไป รัฐบาลควรให้ความสนใจต่อโครงการพัฒนาต่างๆ เกี่ยวกับสตรี ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสตรีทุกคนในหมู่บ้าน เช่น โครงการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มรายได้ จะได้รับความร่วมมือจากสตรีชนบทเป็นอย่างดี และค่อนข้างจะประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะโครงการเพิ่มรายได้ขึ้นอยู่กับทักษะดั้งเดิมที่สตรีพอจะมีความชำนาญอยู่แล้ว และสอดคล้องกับความต้องการของสตรี เช่น การเลี้ยงเบ็ด การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้า เป็นต้น โครงการเหล่านี้บริหารโดยสตรีและด้วยความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐบาลจะช่วยทำให้สตรีในชนบทได้รับประโยชน์สูงสุด เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำให้คำปรึกษา และสอนวิธีการค้นหาปัญหาความต้องการ ตลอดจนวิธีการแก้ไขปัญหาค้นหาด้วยตนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้สตรีชนบทได้มีอิสระในความคิดและการกระทำ ตลอดจนเกิดความมั่นใจในการพัฒนา กิจกรรมของชุมชนมากกว่าเดิมที่เคยเป็นอยู่ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ของรัฐควรหลีกเลี่ยงทำหน้าที่เป็นบุคคลที่ขาดไม่ได้ในการพัฒนา

๔. การพัฒนาชนบทจะต้องอาศัยพลังชุมชนเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครอง ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้สตรีชนบทตระหนักถึงบทบาทของตนต่อชุมชน โดยเฉพาะตำบลและหมู่บ้านที่ตนอาศัยอยู่ จากการศึกษาวิจัยพบว่าสตรีไทยในชนบทตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนต่อชุมชนและเห็นว่าสตรี ต้องช่วยกันพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่างๆ เช่น การสร้างถนนในหมู่บ้าน ซุกลอกคลอง ทำนบกั้นน้ำหรือฝาย ศาลาที่พักคนเดินทาง การร่วมทำางานตามศาสนประเพณี เป็นต้น ตามแต่หน่วยงานหรือผู้นำชุมชนจะขอความร่วมมือ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสังคมที่จะต้องกระตุ้นสตรีเหล่านั้นให้เข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในทางสังคมอื่นๆ มากขึ้น โดยการเปิดโอกาสให้สตรีมีความผูกพันที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ในรูป

แบบการมีส่วนร่วมในระดับสูง เช่นการเข้าร่วมประชุม การดำรงตำแหน่งสำคัญๆ เช่น การเป็นกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้านตำบล กรรมการกลุ่มพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต การที่สตรีได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาต่างๆ นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้สตรีชนบทเกิดความรู้สึกรู้สึกผูกพันที่จะเข้าไปร่วมดำเนินงานชุมชน ถ้าหากว่าสตรีชนบทไม่มีความผูกพันในกิจกรรมพัฒนาสตรี โอกาสที่งานพัฒนาจะประสบผลสำเร็จย่อมเป็นไปได้ยาก นอกจากนี้กิจกรรมในโครงการพัฒนาสตรีหรือแผนงานต่างๆ ที่จะดำเนินการนั้นควรจะต้องเปิดโอกาสให้สตรีในชนบทได้มีอำนาจและส่วนร่วมในการเป็นผู้กำหนด ทั้งนี้โดยอาศัยข้อมูลชุมชนและข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ เป็นพื้นฐานประกอบในการกำหนดกิจกรรมในโครงการและแผนงานดังกล่าว วิธีการนี้จะทำให้สตรีชนบทรู้สึกผูกพันและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรีมากยิ่งขึ้น

๕. ความสามารถเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สตรีชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี การที่สตรีชนบทรู้สึกว่าเรามีความรู้ทักษะในการทำงานกับกลุ่มและความสามารถทางการเงินที่จำเป็นในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม เขาจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรีอย่างแข็งขัน สตรีไทยในชนบทเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพช่วยเหลือครอบครัวอยู่แล้ว แต่ส่วนใหญ่จะพบว่าโอกาสมักจะไม้อำนวยต่อสตรีชนบทเหล่านี้สัก เพราะขาดความรู้ความสามารถในด้านอาชีพต่างๆ และขาดทุนทรัพย์ในการประกอบอาชีพด้วย ฉะนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมความรู้ความสามารถของสตรีในชนบทที่จะต้องให้การศึกษา นอกกระบบโรงเรียนในรูปแบบของการฝึกฝนอาชีพ ในขณะที่เดียวกันก็ส่งเสริมการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษาแบบต่อเนื่อง เพื่อให้สตรีชนบทมีการศึกษาสูงขึ้น การศึกษาจะช่วยให้สตรีชนบทเกิดความสำนึกในการรักษาสีหิและหน้าที่ของตนต่อสังคม เรียนรู้และยอมรับการปรับปรุงสังคมในทางที่ดีขึ้น และผลที่ตามมาคือ สตรีรู้สึกยินดีชอบใจในการทำงานร่วมกันในระดับเศรษฐกิจของชุมชนนั้น ควรส่งเสริมความรู้ด้านการรวมกลุ่มเศรษฐกิจต่างๆ

เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ที่มุ่งเฉพาะกลุ่มสตรี เพื่อฝึกฝนให้สตรีมีความคุ้นเคย กล้าแสดงออก และกล้าบริหารกลุ่มโดยตัวของสตรีเอง การสนับสนุนค้ำวีสถุอุปกรณ และเงินทุนหมุนเวียนในการฝึกอบรมหรือเพิ่มพูนความรู้ให้แก่สมาชิกกลุ่ม จำเป็นจำต้อง ใช้วัสดุอุปกรณ์ และในการส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มสตรีนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพ ก็ต้องมีเงินทุน ดังนั้นหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรต่างๆ ควรพิจารณาให้ความสนับสนุน ในค้ำวีสถุอุปกรณและเงินทุนหมุนเวียน เพื่อให้สมาชิกได้ขยับไปลงทุนและจักให้มีกิจกรรม ต่อเนื่องเพื่อมิให้กลุ่มสลายตัว และจัดการฝึกอบรมอาชีพแบบต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะในอาชีพต่างๆ อยู่เสมอ ในขณะที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมควรจะเน้นเรื่องการ เปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และการยอมรับวิทยาการแผนใหม่ เพื่อปรับปรุง ฐานะทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้น เมื่อสตรีชนบทมีฐานะที่ย่อมจะเข้าร่วมในกิจกรรมทาง เศรษฐกิจและสังคมมากยิ่งขึ้น

๖. หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของ สตรีในการ พัฒนาชนบท สตรีชนบทได้รับความรู้และข่าวสารเกี่ยวกับ การเกษตร การวางแผนครอบครัว สุขภาพอนามัย ฯลฯ จากหนังสือพิมพ์ทางราชการ และเอกชนควรจะให้ความเอาใจ ใส่กับสื่อมวลชนชนิดนี้ โดยนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วม ของสตรีในทางเศรษฐกิจและสังคม และการเมือง การปกครอง ดังนั้นควรส่งเสริม สตรีชนบทอ่านหนังสือพิมพ์กันอย่างแพร่หลาย จักที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านหรือจัดทำ โครงการห้องสมุดชุมชนในระดับตำบล หมู่บ้าน เพราะฉะนั้นส่วนประกอบที่สำคัญในการ ส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของ สตรีชนบทในกิจกรรมของชุมชน นอกจากสื่อมวลชนแล้ว โครงการฝึกอบรมสำหรับสตรีชนบทที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมของสตรีชนบท จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า โครงการฝึกอบรมมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีชนบทแม้มีสตรีเพียงจำนวนเล็กน้อย เท่านั้นที่มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรม และโครงการฝึกอบรมส่วนใหญ่เน้นบทบาทของสตรี ในค้ำนครอมครัวในเรื่องการทำอาหาร เลี้ยงเด็ก การปรับปรุงบ้านเรือนการตัดเย็บ เสื้อผ้า การวางแผนครอบครัว การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การทอผ้า การย้อมสีผ้าให้ดูวิจิ

การใช้ก็กระตุก เป็นคัน และให้ความเอาใจใส่น้อยมากทางด้านการเกษตรกรรม ทั้งที่สตรีในชนบทมีบทบาทในฐานะเป็นผู้ผลิต การฝึกอบรมทางด้านการเกษตรนั้นมัก จะให้ความสำคัญกับชายมากกว่าหญิง ดังนั้นหญิงมักจะไม่ได้รับการชักชวนให้เข้าร่วม ในการอบรม นอกจากนี้แนวความคิดและวิธีการปฏิบัติของหน่วยงานที่พัฒนาสตรีไม่ สอดคล้องกับความต้องการของสตรีชนบทที่ต้องการเป็นผู้ผลิต สามารถหารายได้ เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ แต่การอบรมกลับเน้นให้คงสภาพความพึ่งพาซึ่งเท่ากับ เป็นการลดสถานภาพของสตรีชนบทลงไปอีก และเป็นการสะกิดก้นมิให้สตรีเข้าร่วม ในกระบวนการผลิตในภาคเกษตร เพื่อเพิ่มรายได้และส่งเสริมฐานะของสตรีชนบท เองอีกด้วย ดังนั้นหน่วยงานของรัฐที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสตรีจำต้องเปลี่ยนแปลง แนวนโยบายที่เน้นบทบาทสตรีในฐานะแม่บ้านมาเป็นบทบาทของสตรีในฐานะผู้ผลิต มากขึ้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการฝึกอบรมอาชีพแก่สตรีชนบทเสียใหม่ ให้ สอดคล้องกับความต้องการตามลักษณะท้องถิ่นด้วย สตรีชนบทมีความตื่นตัว และเห็น ความสำคัญของการเป็นผู้ผลิตในภาคเกษตรมาก และมีความกระตือรือร้นที่จะได้เรียนรู้ วิชาการทางเกษตรที่จะเพิ่มพูนรายได้และปรับปรุงคุณภาพชีวิต ดังนั้นโครงการฝึกอบรม ทางด้านการเกษตร ควรจะดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญหลักสูตรการฝึกอบรม ควรจะมี เนื้อหาที่ง่ายแก่การทำ ความเข้าใจวิธีการฝึกอบรมควรใช้วิธีการสาธิตทดลองให้เห็น ของจริง เช่น เมื่อจะแนะนำให้สตรีรู้จักการใช้ข้าวพันธุ์ใหม่ ก็จะต้องมีการพำนา แปลงสาธิตให้สตรีชนบทได้เห็นของจริงและเปิดโอกาสให้สตรีลองฝึกปฏิบัติเพื่อเปรียบเทียบ ผลดีและผลเสีย ซึ่งจะช่วยให้สตรีเกิดความมั่นใจยิ่งขึ้น ภายหลังจากที่ได้มี การแนะนำสิ่งใหม่ๆ ให้สตรีนำไปปฏิบัติแล้วจะต้องมีการติดตามและประเมินผล แต่ ปรากฏว่า โครงการวางแผนครอบครัวซึ่งได้แนะนำสตรีชนบทให้รู้จักการคุมกำเนิด แบบต่างๆ และสตรีชนบทได้รับไปปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย แต่จากเจ้าหน้าที่ที่จะไป ติดตามผล สตรีชนบทบางคนคุมกำเนิดด้วยวิธีการกินยา ใส่นอง เป็นเวลานานถึง ๒ ปีแล้ว โดยที่ไม่ได้ไปรับการตรวจเช็คร่างกายจากเจ้าหน้าที่อนามัย หรือบุคลากร อีกเลย ดังนั้นทีมวางแผนครอบครัวซึ่งประกอบด้วย นายแพทย์ พนักงานอนามัย บุคลากร

ควรจะไปเยี่ยมเยียนให้การตรวจรักษาเป็นระยะๆ เพื่อป้องกันโรคแทรกซ้อนอันอาจจะเกิดขึ้นแก่บรรดาสตรีชนบทที่คุมกำเนิดเหล่านี้

๗. ปรากฏว่าผู้ที่มิได้ทัศนคติที่ดีคือโครงการพัฒนาสตรีมีแนวโน้มเข้าไปร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรีอย่างแท้จริง สตรีชนบทส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญของการเข้าไปร่วมในกิจกรรมหรือองค์กรทางเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ทั้งนี้เนื่องจากเขาไม่เข้าใจวิธีการปฏิบัติงาน และรู้สึกเสียดายที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม จึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสตรี จะต้องให้ความรู้และข่าวสารที่ถูกต้อง และใช้เทคนิคในการประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจถึงหลักการและวิธีการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นการสร้างทัศนคติที่ดีต่อกกลุ่ม และพยายามชักจูงให้สตรีชนบทได้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของกลุ่มมากขึ้น และในการส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจและสังคมของสตรีชนบทควรมุ่งถึงบุคคลที่อยู่ในอายุวัยที่ยังทำควยเพราะปรากฏว่า บุคคลที่อยู่ในวัยกลางคนขึ้นไป มีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มมากกว่าบุคคลที่อยู่ในวัยทำ ควรจะใช้คำนิยามอาวุโสของสังคมไทยให้เป็นประโยชน์โดยวิธีการให้ผู้อาวุโสชักจูงใจบุคคลที่อายุน้อยให้เข้าร่วมในกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตนั้นมีลักษณะเป็นการเก็บออม อาจขยายงานไปในบุคคลช่วงอายุต่างๆ หรือแม้แต่ในวัยศึกษาก็น่าจะทำได้ โดยเป็นกลุ่มย่อยของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างนิสัยทำงานเป็นกลุ่มให้แก่บุคคลให้ช่วงอายุน้อยแล้วยังเป็นการสร้างนิสัยเก็บออมเสียแต่ยังเยาว์วัย ซึ่งนับว่าเป็นทางหนึ่งที่ช่วยปรับปรุงทรัพยากรบุคคลให้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้จะส่งผลไปถึงการพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดี.